

Apunts sobre l'Acord Transatlàntic sobre Comerç i Inversió, un acord molt més rellevant del que sembla

Raül Blanco, CEI-Universitat de Barcelona

Laia Portell, Direcció General d'Indústria, Generalitat de Catalunya

La iniciativa per a un Acord Transatlàntic de Comerç i Inversió entre els EUA i la UE suposaria la eliminació d'obstacles a l'intercanvi comercial i a les inversions entre les dues zones més avançades del món, en la mesura que aconsegeixi harmonitzar la regulació transatlàntica i eliminar costos i ineficiències de les barreres aranzelàries i no aranzelàries.

Els seus principals objectius són:

1. Facilitar l'accés al mercat

- Reduir aranzels (avui són un 3% de mitjana), barreres no aranzelàries i millorar l'obertura del mercat de serveis
- Millorar l'accés a la contractació pública
- Reduir traves a la inversió
- Protecció de l'inversor i el comerç electrònic
- Regulació del comerç transfronterer (Simplificació administrativa i millorar la competència i accés a l'energia i matèries primeres)

2. Harmonització de la norma: mercat més integrat

- Harmonitzar les regulacions existents
- Coordinar el desenvolupament d'estàndards internacionals
- Desmuntar les barreres tècniques al comerç (estàndards del producte i procediments d'avaluació i certificació)
- Àmbits de regulació a harmonitzar: salut, seguretat alimentària i laboral; sostenibilitat i medi ambient, i seguretat financera i de protecció de dades

L'objectiu general de l'acord en les seves diferents iniciatives és reduir els costos de transacció de les empreses en les seves relacions transatlàntiques

L'inici d'aquest procés va ser el 2012, quan el Parlament Europeu proposa iniciar negociacions amb els EUA per a un acord de comerç. Serà el 2013 quan s'aprovi el projecte de mandat de negociació d'un Acord Transatlàntic de Comerç i Inversió amb els Estats Units per part de la Comissió Europea i quan el juny d'aquell mateix any, el president Obama faci una declaració sobre aquesta Associació. Comença el 2014 la ronda de negociacions a Brussel·les i és el novembre d'aquest mateix any quan finalitza el període de consultes a la ciutadania sobre el mecanisme de resolució de disputes entre els estats i els inversors -Investor-State Dispute Settlement (ISDS)-, on Alemanya mostra la seva contrarietat.

El context en el qual s'emmarca aquest tractat és la confirmació de l'existència d'un nou escenari, que trenca l'hegemonia americana que va durar des del final de la guerra freda fins a la recessió econòmica del 2008. Avui es pot afirmar que es viu en un ordre multipolar on no existeix un ordre global sinó potències regionals, amb l'avenç de Xina i d'altres economies emergents dins de la globalització econòmica, circumstàncies que han provocat un desplaçament del centre de gravetat cap a l'Orient.

Això ha provocat que el vincle Atlàntic hagi perdut força. Aquesta tendència es veu reflectida en el fet que, entre 1996 i 2014, el PIB dels EUA ha passat de ser el 23% a ser el 19% del total mundial i la UE ha passat del 25% al 18%. Per contra la Xina ha augmentat del 7% al 18% i els BRICS, del 17% al 30%.

Existeixen múltiples opinions entorn a la iniciativa, que s'analitzen tot seguit.

Arguments dels impulsors del TTIP

Aquells que atorguen capacitat transformadora a l'Acord TTIP confien que s'orienti a dinamitzar el creixement i l'ocupació a ambdues bandes de l'Atlàntic, redefinir les cadenes globals de producció, major augmentar l'eficiència imposada per la competència internacional, alterar els fluxos globals de comerç de béns i serveis i donar lloc a noves estratègies per part de les multinacionals.

Algunes dades que sostindrien l'efecte positiu d'aquests objectius seria l'impacte que es preveu que tindria el TTIP el 2027, en un escenari base amb un creixement addicional del +0,48% del PIB a la Unió Europea i del +0,38% als Estats Units. També les exportacions es veurien afavorides, les quals podrien incrementar de la UE cap als EUA en un +28% i suposar uns ingressos addicionals de 187.000 milions €/any. Les projeccions mostren que Espanya tindria un increment del PIB per càpita entre un +0,31% en l'escenari base i un +6,55% en un escenari de liberalització profunda, superiors als de la mitjana de la Unió Europea (+0,27% i +4,95%).

S'afirma que el 80% dels beneficis provindran de la reducció dels costos que generen la burocràcia i la reglamentació, així com de la liberalització del comerç, dels serveis i de la contractació pública i que el món en el seu conjunt podria veure incrementada la seva renda per càpita en un +3,27%.

A més, les implicacions del TTIP s'expliquen també per una doble dimensió. En primer lloc, la **dimensió estratègica** que intenta establir un marc de diàleg permanent en importants àmbits reguladors, raó per la qual planteja reptes en termes no només econòmics, sinó també institucionals, ideològics i culturals. Es pot convertir en un referent per a altres relacions bilaterals. I en segon lloc, la **dimensió tècnica** que permetria eliminar barreres comercials, tot reforçant una relació econòmica clau entre la UE i els EUA, que sumen el 41% del PIB mundial, el 50% del comerç mundial (750.000 M€) i el 35% de l'estoc d'inversió directa mundial (3 bilions d'euros.). Disminuiria també el cost regulador entre la UE i els EUA, que perjudica les Pimes, principals elements del teixit empresarial dels dos continents.

Segons els impulsors, l'Acord permetria generar un espai de lliure de comerç i inversió amb preus estables i un impacte de +0,38-0,40% en el creixement de l'ocupació als EUA i la UE.

Segons els defensors de la Iniciativa, si el TTIP no arriba a bon port, la principal amenaça és la signatura del Trans-Pacific Partnership (TPP), amb el qual Europa perdria la seva centralitat històrica.

El TTIP és doncs important perquè tots dos blocs reforcin el seu lideratge polític en l'àmbit internacional, perquè puguin definir els estàndards mundials de comerç al segle XXI, i perquè es pugui convertir en un revulsiu que contribueixi a impulsar la liberalització del comerç mundial si l'Acord s'obre a altres zones sobre la base de la Clàusula de la Nació Més Afavorida.

També es veu com una estratègia que sigui capaç de reforçar la credibilitat i la imatge global d'ambdues parts, mantenint el seu lideratge global en el camp polític i de les idees i valors.

Un aspecte a tenir en compte i que podria dificultar l'acord és la posició negociadora diferent entre UE/EUA. Els Estats Units tenen una major unitat política que afavoreix un únic interès nacional, mentre que Europa es troba dividida internament ja que hi conviuen diferents sensibilitats i interessos nacionals en vers els temes cabdals del TTIP. A més, els EUA compten amb una posició geo-estratègica valuosa protegit pels dos oceans, mentre que Europa té limitades les seves opcions, en tant que hi ha riscos geo-polítics importants cap a l'Orient (Revolucions món àrab, Euràsia, pirates a Somàlia, països hostils a occident com Iran o fràgils com Síria, etc.) , i la seva mirada natural és cap a l'Atlàntic.

S'apuntendiferents qüestions que creen controvèrsia isobre lesquals elscontraris al'acord demostrenlasevadisconformitat:

L'aspecte regulador

És l'obstacle més gran i el que suscita més controvèrsies, en tant que implica discutir sobre costos en termes de barreres administratives i no aranzelàries.

Aquells que es mostren a favor del TTIP defensen que no seria necessari arribar fins a l'extrem que totes les regulacions fossin sotmeses a la regla de validesa de la norma d'origen, sinó que hi hagués un reconeixement mutu de les parts sobre els seus estàndards tècnics, defensant que no serà una acord de desregulació sinó d'harmonització, en tant que hi ha objectius semblants entre les dues economies pel que fa a aspectes de seguretat laboral, salut, medi ambient i estabilitat financera, amb diferències reguladores per motius històrics d'estructures i processos diferents.

Aquest aspecte xoca contra el principi de precaució que governa l'actitud dels europeus respecte a assegurar els nivells de protecció del medi ambient, la salut, la seguretat alimentària, les regulacions sobre l'ús de substàncies químiques tòxiques, les lleis de protecció de dades, les noves regulacions en el sector bancari i altres drets socials dels treballadors i consumidors.

S'ha filtrat que, tot i que la posició oficial de la Comissió afirma que la desregulació no està en l'agenda, que el TTIP podria relaxar o eliminar les normatives bàsiques sobre els aspectes anteriorment mencionats, parlant d'un procés de mínim denominador comú en el qual el resultat de l'harmonització seria la igualació al nivell de la regulació més laxa.

Aquest fet espanta quan s'afirma que un mercat transatlàntic permetria que la comprovació de la seguretat d'un cotxe a Bonn pogués ser venut a Boston sense proves addicionals o que un medicament provat per la Federal Drug Administration a Washington pogués considerar-se segur i llest per a la seva comercialització a Europa, relativitzant les normes tècniques i de seguretat a un simple estalvi de costos per a les empreses.

Una altra font de conflictes és la defensa de la competència, qüestió que porten endavant organismes de naturalesa diferencial en els dos països i sobre la qual existeix el temor que els inversors podrien definir tota nova legislació mediambiental o de drets laborals reforçats com una infracció dels seus drets com a inversors. D'aquesta manera i fent ús de drets especials d'indemnització (Acord sobre la Disputa entre Estat-Inversor, ISDS en anglès) els inversors privats podrien combatre aquestes lleis davant de tribunals opacs d'arbitratge per reclamar disminucions de beneficis derivades de decisions sobre política pública. En la pràctica, aquest mecanisme de resolució de disputes entre inversors i Estats eleva el capital transnacional a un estatus equiparable al de l'Estat nació. Els contraris al TTIP exclamen que no es pot acceptar que la protecció dels drets dels treballadors, dels drets mediambientals i altres mesures governamentals per al bé públic estiguin subordinades als interessos dels inversors estrangers.

Creació de llocs de treball

Els que es mostren a favor del Tractat entenen que existirà una pèrdua temporal de llocs de feina per la reassignació de recursos que és assumible en pro de la millora de la competitivitat de l'economia en el seu conjunt, que pot afavorir guanyar eficiència en sectors productius claus i aprofitar millor els beneficis de la globalització, així com preus menors per als consumidors i l'estimulació de les exportacions i importacions més barates. Per tant aquesta pèrdua seria temporal perquè una economia més productiva podria permetre's elevar salaris, millorar la qualitat dels llocs de treball gràcies a la reassignació imposada per la competència internacional i en conseqüència augmentar el nivell de vida de la població.

En el cas que l'avantatge comparatiu d'algunes empreses americanes generi un impacte negatiu en les seves homòlogues europees, s'assumeix que els governs tindran fons suficients d'ajuda estructurals que puguin pal·liar aquests efectes.

En sentit contrari, com recull el director de Foundation for European Progressive Studies, Giovanni Cozzi, les posicions que relacionen que el lliure comerç proporciona creixement i llocs de treball són errònies perquè parteixen del supòsit que els treballadors en un món globalitzat poden desplaçar-se ràpidament de sectors menys productius a aquells que ho són més i que sempre es tendeix a una economia de plena ocupació. Un bon exemple d'aquesta nul·la o negativa correlació és el NAFTA, un acord de dimensions molt semblants que va reduir el treball en més d'un milió de llocs de feina, a més de no suposar millores en termes de PIB. A més aquests models no tenen en compte els costos d'ajust macroeconòmic i socials de canviar regulacions o aquells que suposarien per als estats si s'aprovés la clàusula de solució de diferències entre inversor i estats (ISDS).

Des d'aquesta organització el que es recomana és llançar un Pla fort d'inversions i mesures d'expansió fiscal, com a mètodes que poden contribuir a la creació de llocs de treball, a més de contribuir positivament sobre el deute públic i el dèficit fiscal. No és que no s'accepti que el comerç pot proporcionar creixement i treball, però cal una agenda comercial real, que s'allunyi de les assumpcions que defensen el lliure comerç com la recepta sempre guanyadora.

En definitiva, segons els contraris al TTIP, els acords comercials han d'estar centrats en les persones, garantir la sobirania de l'estat, protegir els drets dels treballadors i millorar sempre les regulacions cap a l'alça i l'excel·lència.

Transparència i participació

Encara que la Comissió Europea ha defensat que el TTIP no suposa una amenaça perquè les negociacions seran transparents, el mateix òrgan ha bloquejat l'accés públic a tots els documents relacionats amb les negociacions, els quals no seran accessibles en els pròxims 30 anys. A més, s'ha demanat secretisme i confidencialitat als parlamentaris; s'ha dificultat la consulta als propis funcionaris dels governs dels Estats Membres; s'ha evitat que els parlamentaris electes puguin estar al corrent de les exigències dels EUA en les negociacions, i el mateix passa amb els congressistes americans; i s'han posat en marxa estratègies amb la finalitat d'intentar coordinar la comunicació que s'ha de fer sobre el Tractat per tal de tranquil·litzar els diferents representats del estat i la ciutadania. Per tant, des d'aquest punt de vista, es denuncia el TTIP com a opac i antidemocràtic. Responent a aquesta percepció de falta de participació i comunicació amb els ens socials, els defensors del TTIP diuen que s'està fomentant la participació a tots els nivells amb la publicació de l'avenç del procés, participació al Parlament Europeu, consultes amb la ciutadania, com l'última sobre la protecció de les inversions, i trobades amb els sindicats, ONGs i organitzacions de consumidors.

Els serveis públics

Els impulsors del TTIP de les dues bandes intenten, amb l'objectiu de crear nous mercats, avançar en la liberalització dels mercats de serveis públics i la contractació pública a les empreses transnacionals, amb les conseqüents onades de privatitzacions ens sectors clau com la sanitat o l'educació.

S'ha confirmat des dels EUA la intenció d'utilitzar el TTIP per obrir el mercat de serveis europeus en benefici del capital americà i de qüestionar el funcionament de qualsevol monopoli designat en l'àmbit dels serveis públics. Tot i que la Comissió en un inici havia expressat la seva posició de mantenir els serveis públics al marge de les negociacions, sembla que actualment el mètode que se seguirà és el "list it or lose it", segons el qual tots els serveis s'integren en la liberalització a menys que estiguin expressament designats com a excepcions, que serien els associats a la seguretat, com el sistema judicial, la vigilància de fronteres o el control de tràfic aeri.

A més del perill dels fins lucratius, el que també preocupa als detractors del TTIP és la possibilitat que després de la seva privatització als països els hi resulti pràcticament impossible recuperar els seus serveis públics. Aquest fet també es relaciona amb la possibilitat de que, si s'apliquen les mesures de protecció dels inversors ja citades, aquests puguin denunciar i demanar indemnitzacions per la pèrdua de beneficis que pugui ocasionar la reversió de les privatitzacions.

Adicionalment, el tema de les adjudicacions dels contractes públics a la competència del sector privat podrà tenir importants repercussions sobre els governs locals ja que tindran limitacions per fer polítiques d'adjudicació a favor de fins socials i mediambientals, mentre que, una vegada més, les corporacions transnacionals seran les úniques beneficiaries, ja que podrien fer-se amb els contractes dels proveïdors locals.

Conclusions

En resum, els detractors del TTIP denuncien que l'objectiu principal no és estimular el comerç sinó, actuant sota les tesis neoliberals dels beneficis del lliure comerç, eliminar les barreres reguladores que limiten els beneficis potencials de les corporacions transnacionals a les dues bandes de l'Atlàntic, per crear un règim de mercat afí als interessos d'aquestes corporacions. Això es fa palès si es recorda que les barreres al comerç entre les dues economies són molt baixes i que moltes de les qüestions que són focus del TTIP estan relacionades no estrictament amb el comerç sinó sobre punts com la protecció intel·lectual o les regulacions financeres, amb la voluntat d'incorporar a l'acord els serveis financers de la banca i de les asseguradores.

Els defensors responen que el Tractat ajudaria les pimes, que són les que pateixen més aquesta falta d'harmonització de les regulacions, ja que les empreses grans tenen mitjans per adaptar-se a una regulació complexa, i que tindrien més facilitat per exportar als EUA.

El millor accés de les empreses americanes al mercat europeu dibuixa un mercat europeu i nacional més competitiu on els consumidors es beneficiarien de productes més innovadors, de més qualitat i a millor preu, encara que requeriria un esforç d'adaptació de les dues parts i més exigència per a empresaris i treballadors.

Com a comentari crític, senyalar el potencial perill de certes mesures i canvis que proposa el TTIP, especialment en matèria d'estàndards reguladors, ja que com queda palès en les normatives sobre seguretat laboral, sanitària, alimentària, així com en el sector financer, els criteris de control i supervisió d'aquests àmbits no són els mateixos en països les dues àrees, en tant que els principis que els inspiren i les cultures que els legitimen són força diferents. Cal salvaguardar les regulacions i estructures que defensen tant a consumidors com a governs.

També es considera que determinats arguments que es defensen per impulsar el Tractat són anomenats com fets establerts, havent de fer un exercici de fe per decidir on posicionar-se en vers la iniciativa. S'ofereixen dades futures sobre escenaris previstos, sense donar importància a les greus concessions en matèria laboral, als efectes que poden comportar en el teixit industrial de cada territori una reorganització productiva o l'efecte en l'aspecte normatiu i l'alteració de les relacions d'autoritat entre els diferents agents, empreses i institucions.

Per últim, es creu necessari que el debat sobre la firma del Tractat sigui una qüestió de molta més visibilitat pública, tractada tant en l'alta com en la baixa política així com en els mitjans de comunicació, articulant espais on els diferents ens socials i agents afectats puguin aportar solucions i vies d'actuació respecte a totes les qüestions que entren a formar part de les negociacions. Per contra, el procés s'està duent a terme en el més absolut silenci creant un clima de desconfiança i crispació que no ajuda a crear acceptació ni punts de diàleg que aconseguixin un acord plural i proporcionat per a totes les parts afectades, que pugui afavorir l'objectiu esgrimit per justificar l'impuls al Tractat: creixement econòmic, benestar i ocupació.

Per a més informació:

- QUINLAN, Joseph. TTIP, Un acuerdo para detener el declive de la asociación transatlántica. LA AGENDA COMERCIAL BILATERAL DE LA UE. Boletín ICE nº 875, Noviembre-Diciembre 2013.
http://www.revistasice.com/CachePDF/ICE_875_31-38_53B60288A4D02943B2D951EC18582248.pdf
- SCHWARTZ, Pedro. El deseado acuerdo transatlántico sobre comercio e inversión: un buen proyecto difícil de llevar a buen puerto. LA AGENDA COMERCIAL BILATERAL DE LA UE. Boletín ICE nº 875, Noviembre-Diciembre 2013.
http://www.revistasice.com/CachePDF/ICE_875_CB8715C7528761BD54186E3AFE72C1CE.pdf

- NIN GÈNOVA, Joan Maria. Presentació al CIDOB. Barcelona, 7 d'octubre de 2014
http://www.cidob.org/ca/noticies/europa/esmorzar_europeu_amb_joan_maria_nin_es_possible_un_gran_acord_comercial_transatlantic_opportunitats_per_a_espanya
- HILARY, JOHN. El Tratado del acuerdo Transatlántico sobre comercio e inversión: Una carta para la desregulación, un ataque al empleo y el final de la democracia. ROSA LUXEMBURG STIFTUNG. Bruselas, 2014.
<http://www.cuartopoder.es/wp-content/uploads/2014/06/Informe-de-John-Hilarysobre-el-TTIP.pdf>
- COZZI, Giovanni. Transatlantic Trade and Investment Partnership: another free-trade charade?. Economic Policy Viewpoint n°8. FEPS, octubre de 2014.
<http://www.feps-europe.eu/en/publications/details/261>
- EL CRÍTIC. L'Acord de comerç EU-EUA permetrà demandar estats en tribunals privats. 24 de novembre de 2014.
<http://www.elcritic.cat/investigacio/lacord-de-comerc-ue-estats-units-permetra-a-lempreses-demandar-un-estat-en-tribunals-privats-1537>
- EL PAÍS, Entrevista al Embajador de los EEUU en Bruselas. 22 de novembre de 2014.
http://internacional.elpais.com/internacional/2014/11/21/actualidad/1416594078_603754.html